

מי שקרא פר' זכור לפני ברה"ת אם יצא - כיבוד אב או קריאת המגילה - 'משלוח' מנות - כמה נידונים בענייני משלוח מנות ומתנות לאביונים

מי שקרא זכור לפני ברכות התורה אם יצא ידי חובתו

להקריאה דפרשת זכור, ואף אם יש כאן מצוות תלמוד תורה היאך יעכב זה לקיום מצוות זכור.

ומדבריו משמע שגדר המצוה דזכור היא לקרותה כתלמוד תורה, וממילא הברכה על התורה, ולכן לא יוצא אם הוה דאורייתא, וצ"ע.

ויש לדון לפי זה, שאף בשאר תלמוד תורה, אם לא אמר ברכות התורה לא יצא ידי מצות תלמוד תורה, לפי סברת הפמ"ג הנ"ל.

והראוני שבספר באר שבע כתב, שאף שברכות התורה דרבנן, אבל כשקוראים בס"ת הוה דאורייתא, דילפינן מכי שם ה' אקרא, ולפי דבריו יהא מבואר שלא יצאו פר' זכור בלא שאמרו הברכות וכסברת הט"ז.

כיבוד אב או קריאת המגילה

אמנם יש להוכיח לזה מדברי מהרי"ל דיסקין דאינו כן, דהנה בהא דאין מצוה, נדחית מפני מקרא מגילה, עמד בזה הגר"א [כמו שהביא המשנ"ב] והוכיח שהוא אף במצוה דאורייתא ועוברת, מהא דקידוש היום ונר חנוכה נר חנוכה קודם, אף למאן דאמר דקידוש היום על הכוס דאורייתא.

והקשה מהרי"ל דיסקין (בס' אהלים, לאו"ח סי' תרפ"ז), מה ראה משם, הרי בנר חנוכה וקידוש היום לעולם חל עליו חיוב נר חנוכה [שהוא בערב שבת] קודם שיחול עליו החיוב דקידוש [שאינו אלא בשבת].

ופירש שם, דעל כרחק מיירי אף כשאין חסר לו לנר חנוכה דערב שבת, כי אם לנר חנוכה דמוצאי שבת, ואף בזה סבירא ליה להגר"א דנר חנוכה עדיף.

ומבואר, דהא דנר חנוכה עדיף, הוא אף כשנר חנוכה לא הגיע זמנו, ויש לפנינו מצוה דאורייתא שהגיע זמנה, והרי הגר"א דימה מקרא מגילה לזה לנר חנוכה, ואם כן הוא הדין למקרא מגילה לכאורה, וצ"ע למעשה.

'משלוח' מנות

ואמנם כמה אחרונים חלקו ע"ז, וכן הכריעו החזו"א (דינים והנהגות), והגר"ז (עובדות והנהגות ח"ב) דאי"צ שליח.

הנה בפשטות הקורא או השומע 'זכור' קודם קריאת התורה, אף אם הוא דאורייתא, וביטל עשה ד'הבו גודל לאלוקינו' מ"מ ודאי יצא ידי חובתו בהקריאה.

אמנם מדברי הפרי מגדים (בס"י תרפ"ז) נראה שלא יצא, דהנה בט"ז כתב שצריך להתכוין לצאת גם בהברכות, והקשה עליו הפמ"ג שהרי ברכות אינן מעכבות, והוסיף, דאין לומר שברכות אינן מעכבות כיון שברכות דרבנן, אבל ברה"ת דאורייתא וממילא מעכב, שהרי בירך ברכת התורה בוקר, עד כאן דברי הפרי מגדים.

ולהדיא מבואר מדבריו, שאם לא בירך בבוקר הרי זה מעכב לקיום המצווה דזכור.

ואמנם דבריו מהודשים מאד, דמה ענין ברכות התורה

מעשה היה, בת"ח אחד, שביום תענית אסתר קרא לו אביו ששיייע לו ביום הפורים, והנה במקומו של אביו לא הייתה לו מגילה כשרה לקרוא מתוכה, ונסתפק אם מותר לו - עבור מצות כיבוד אב, לבטל מצות קריאת המגילה.

והנה הלכה פסוקה היא (שו"ע סי' תרפ"ז סעיף ב') שכל המצוות נדחות מפני מקרא מגילה, ולכמה אחרונים אף מצוה עוברת דאורייתא נדחית.

ובמשנה ברורה (סי' תרפ"ז ס"ק י"א) הביא, דדעת הגר"א ודעימיה, שאף מצוה דאורייתא [שאי אפשר לקיימה אחר כך], נדחית מפני מקרא מגילה.

ומעתה יש לעיין היאך הדין במי שבאה מצוה דאורייתא לפניו קודם זמן החיוב דמגילה, אלא שעל ידי שיעסוק בה כעת יבטל אחר כך מקריאת המגילה.

ובפשטות היה נראה שכיון שעדיין לא הגיע זמן קריאת המגילה ודאי מחוייב לנסוע לאביו, ואחר כך, אף שיתבטל מקריאת המגילה, אינו אלא אנוס ופטור.

הנה ידוע מה שכתב הבנין ציון (סי' מ"ד) לחוש שאין מועיל משלוח מנות שלא על ידי שליח, כיון דכתוב 'משלוח', והביאו המשנה ברורה (תרצ"ה סקי"ח).

ויש לבאר, להחולקים על הבנין ציון, מה יהא הביאור בלשון הפסוק 'משלוח מנות' (וכבר עמדו בזה האחרונים).

ונראה לומר דאתא לאשמועינן בזה, שחלוק כל עיקר עניין המצוה דמשלוח מנות, מדין מתנות לאביונים, וכמה נפק"מ יש בזה.

א. - נראה דמי שאינו יכול ליתן מתנות לאביונים, אפשר לזכות לו ממון על וליתנו לעניים לקיום המצוה [עכ"פ למאי דקי"ל דאמרינן זכין מאדם] ויקיים בזה מתנות לאביונים.

ומה שאין כן במשלוח מנות, דנראה פשוט שאין מועיל כהאי גוונא, דבמשלוח מנות אין עיקר העניין בהנתינה כי אם ב'משלוח', והיינו שיהא הוא המשלח, והראוני שכבר כ' כע"ז בערוך השולחן (תרצ"ו ג').

ב. - במקום שמזכה על ידי אחר ואינו נותן עדיין ביום הפורים, דמתנות לאביונים מהני כהאי גוונא וכמו שנהגו העולם [ולכתחילה יודיעו לעני], ובמשלוח מנות לא מהני.

ג. - בציור הפוך מהציור דלעיל, כשנתן לו בפועל, אך המקבל לא זכה בזה [וכגון שהניח לו אחורי הדלת] דמתנות לאביונים לא מהני לכאורה, ובמשלוח מנות יש לומר דמהני שהרי שלח לו [ובשלמי תודה עמד בזה, עיי"ש].

ד. - לעניין מתנה על מנת להחזיר ע"י בבה"ל (תרצ"ד ד"ה ליתן) שנסתפק אם מועיל במתנות לאביונים, וכתב שם דבמשלוח מנות פשיטא שאין מועיל.

ה. - יש לעיין במי שהפציר בחבירו שישלח לו משלוח מנות, ונענה לו רק אחר הפצרות מרובות, אם יוצא בזה ידי חובה או לא, ובמתנות לאביונים פשיטא שיוצא.

כמה נידונים בענייני משלוח מנות ומתנות לאביונים

אם מחוייב בזה, להוסיף על דמי המתנות המחוייבים וליתן לו כפי דרישתו [כשהוא פחות מחומש מנכסיו].

ה. - במה דמבואר שפורים שהוא מדברי קבלה יש לו חומרי דאורייתא לכמה עניינים, אם בכלל זה הוא שצריך שיהא הקניינים [במשלוח מנות ומתנות לאביונים] דאורייתא, ולא יועיל קניין מעמד שלשתן או קניין דקטן וכהאי גוונא.

ו. - אם במתנות לאביונים יש דין שיזכה האביון בהמתנות בקניין המועיל או שסגי במה שמעמיד לו המתנות.

ונפקא מינה בזה אם יכול לצאת ידי חובת מתנות לאביונים בנתינה לשוטה, או לא.

ז. - מי שנעשה בר מצוה ביום הפורים, אם יועיל מה שיתן קודם הפורים לאביון [או ליד עניים] על מנת שיזכה בזה ביום הפורים, או שמאחר ומצוות הפורים הם מדברי קבלה ונידונין כדאורייתא כאמור, הרי מעשה הנתינה שבכאן אינו מועיל אלא מזרובן.

א. - הנה מצוות משלוח מנות מבואר שהוא בנתינת ב' מנות לאדם אחד, ויש לדון היאך הדין במי שאין לו ליתן אלא מנה אחת, אם כהאי גוונא אין שום תועלת בזה, או שיתננה לכל הפחות וירויח בזה המנה האחת [וכעין חצי שיעור במצוות].

ב. - שלח מנה אחת, ואחר כך שילח המנה האחרת, אם יוצא בזה ידי חובתו, או שצריך שיהו שניהם ניתנים כאחד – בנתינה אחת.

ויש לדון אם מהני, אם צריך עכ"פ שתהא הראשונה קיימת או אף בלא זה, כל שנתן שניהם יצא ידי חובתו.

ג. - במתנות לאביונים, אם יש לו ליתן רק כשיעור מתנה אחת, אם מחוייב ליתן לכל הפחות מתנה זו או שאין שום מעלה במתנה אחת.

[ושאני בזה ממשלוח מנות, שכאן הנתינה האחת היתה בשלימות ובה המעשה לא חיסר כלום].

ד. - באופן שאין לו לפניו אלא עני אחד, וכשבא ליתן לו המתנות לאביונים אומר לו העני שאינו מסכים לקבל את המתנות רק אם יתן לו אלף שקל, ואין לו עני אחר.

לעילוי נשמת

הגאון רבי זאב אלעזר בן רבי יוסף אברהם וולף זצלה"ה

מנהל הסמינר, אשר העמיד דורות של בנות ישראל בדרך התורה והמסורה, משך עשרות בשנים

נלב"ע יום ט' באדר תשפ"ג

נדבת א' הנכדים שליט"א

הבהרה חשובה

בעניין הנידון שהובא בגליון הקודם, לברר כי אין חשש רבית במה שנהגו קופות הצדקה להלוות לתורמים כסף בכדי שתהיה נתינם במזומן.

נתבקשנו ע"י חשובי מעייני הגליון שליט"א להבהיר כי לפי הנמסר בזה מרבני קופת העיר – ב"ב, אין שום התניה בהעמדת ההלוואה, וא"כ בלא כל האמור קושי' מעיקרא ליתא.

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות, תרומות וכן לקבלת הגליון - טל' 0533119084 או כתובת A859309@GMAIL.COM